

“We zitten vol fouten en flashbacks, déjà-vu’s en onredelijke angsten”

‘Golem’, de nieuwe creatie van Thomas Ryckewaert, gaat over de mens en diens oeroude ambitie om zijn gelijke te scheppen uit levenloze materie. Dat mag u aan ‘Frankenstein’ doen denken, aan singularity of artificiële intelligentie. Het mag doen mijmeren over monsters die zich tegen ons keren. Maar als het voor u over pakweg de liefde gaat, dan zal de kunstenaar u dat überhaupt niet kwalijk nemen.

Thomas Ryckewaert praat niet graag over zijn werk. Als het aan hem ligt, spreekt het werk voor zich. Programmator podiumkunsten Karlien Meganck wist hem toch te strikken voor een vraaggesprek.

De titel van jouw nieuwe creatie ‘Golem’ verwijst naar een personage uit een Joodse legende. Vanwaar jouw interesse voor deze mythisch figuur?

THOMAS RYCKEWAERT: Golem is een wezen dat door een Joodse geleerde uit klei wordt gekneed aan de oevers van de Moldau, om het Joodse volk tegen een pogrom te beschermen. Maar het experiment ontspoot: het wezen keert zich tegen zijn schepper. Golem is een haast archetypisch figuur dat de oude menselijke ambitie voor het scheppen van leven verzinnebeeldt. De golem-mythe maakt deel uit van een ganse reeks verhalen, zoals ‘Genesis’, ‘Frankenstein’, ‘Terminator’ en - recentelijk - ‘Her’ en ‘Ex-Machina.’ De titel van mijn voorstelling verwijst eerder naar deze familie van verhalen dan naar dat ene verhaal in het bijzonder. Deze verhalencluster heeft verschillende boeiende facetten. Zo kan je je afvragen waar die menselijke ambitie vandaan komt en waarom ze vaak gepaard gaat met de angst voor een boemerang-effect. Stephen Hawking waarschuwde onlangs nog voor het zeer nabije gevaar van de exponentieel toenemende artificiële intelligentie - de woorden van de conservatieve Joodse rabbi uit ‘Golem’ klinken in zijn woorden door. Dergelijke onheilsvoorspellingen zijn van alle tijden - wat niet wegneemt dat je je telkens weer kan afvragen: is het nu zover?

Interessant is ook de confrontatie tussen mens en materie - of het nu een wezen uit klei, een samenraapsel van lijken of een intelligent softwareprogramma betreft. De confrontatie met een wezen dat gelijkaardig denkt maar tegelijk fundamenteel anders is, zet ons een spiegel voor. Wat is het verschil tussen ons beiden? Wat betekent het mens te zijn? Is dat een unieke positie?

In die verhalen heb je vaak ook een wetenschapper die zich volledig onderdompelt in zijn onderzoek en het contact met de werkelijkheid verliest. De zodanig ver doorgedreven ratio mondt uit in zijn tegendeel. Neem Victor Frankenstein, die maandenlang dag en nacht in zijn laboratorium experimenteert, zijn sociale contacten verwaarloost en compleet geïsoleerd raakt. Volledig bezeten door zijn obsessie ziet hij niet dat hij een monster aan het creëren is. Hij raakt opgesloten in zijn mentale labyrint. Denk aan de ruimtereizigers in ‘Solaris’ - ze worden geconfronteerd met de projecties van hun eigen mentaal systeem, met hun eigen angsten en demonen. Dat is iets wat mij heel erg interesseert, dat soort mentale wereld vormgeven op scène.

In verschillende van jouw voorbije projecten (‘Genesis’, ‘Darwintrilogie’ ...) was wetenschap een belangrijk thema. Wat maakt dat je herhaaldelijk voor die rode draad kiest?

T.R.: Een rode draad is dat niet echt. Wetenschap boeit me gewoon, zij biedt soms een verrassend perspectief.

Daarnaast kan je ‘de wetenschapper’ zien als een interessant, ambivalent archetype. Het heeft iets magisch, romantisch zelf: de mens die in zijn laboratorium het mysterie van de natuur tracht te ontsluiten. Tegelijk heeft het iets tragisch: een vergeefs streven naar controle. De menselijke nood aan opmeten, wegen, rangschikken en catalogiseren in een poging de chaos te bedwingen.

In welk opzicht bood wetenschap jou een nieuw perspectief bij het werken aan ‘Golem’?

T.R.: Bij het onderzoek voor ‘Golem’ ben ik bijvoorbeeld op het werk van Thomas Metzinger gestoten, een Duitse filosoof die in nauwe samenwerking met hersenwetenschappers onderzoek doet naar zelfbewustzijn. Hij gebruikt data uit neurologisch onderzoek naar mediterende zenboeddhisten, pathologische afwijkingen ten gevolge van aangeboren of opgelopen hersenletsels, locked-in syndroom, hallucinogene drugservaringen, fantoompijnen, lucide dromen, enzovoort. Het lijkt erop dat wij, na miljoenen jaren blinde evolutie, de enige soort zijn die een sterk ontwikkeld zelfbewustzijn heeft ontwikkeld. Het doelloos proces van biologische evolutie, een experimentele massaslachting van trial en error, heeft geleid tot de complexe wezens die wij zijn. Miljoenen jaren hebben onze voorouders op de evolutie-naïve snijtafel gelegen en op een bepaald moment is er een proces ontstaan, zijn honderden miljarden neuronen in een primatenbrein tegelijk beginnen vuren en hebben ons het idee gegeven dat we ‘iemand’ zijn. In zijn boek ‘Being No One’ stelt Thomas Metzinger dat er niet zoiets is als het ‘zelf’, hij vergelijkt ons bewustzijn met een vluchtsimulator zonder piloot. Onze hersenen creëren een soort interface, ze projecteren een avatar in ons brein waarmee we ons identificeren. Wij hallucineren ons een ‘ik.’ Maar eigenlijk is er niemand thuis, zegt Metzinger. Het is een compleet contra-intuïtief boek, een ‘mindfuck.’

Hoe communiceer je dergelijke wetenschappelijke inzichten dan op scène?

T.R.: Wetenschap heeft zijn eigen taal, die kan je niet zomaar op een voorstelling enten. Ik maak geen wetenschappelijke voorstellingen. Die kennis sijpelt er op de een of andere manier in tijdens het werken - misschien in een beweging, een rekvisiet of een geluidsfragment. In het geval van Metzinger is het interessant hoe de mens wordt gereduceerd tot een stuk materie - eigenlijk het spiegelbeeld van de Golemmythe.

Je volgde een acteursopleiding, waarin de nadruk lag op tekst- en repertoiretheater. Jouw eigen theatervoorstellingen zijn beeldend, vaak woordeloos. Hoe sta je tegenover tekst?

T.R.: Repertoire is iets wat me op dit moment niet echt interesseert. Ik begin graag met een wit blad papier. Maar waarom er überhaupt nauwelijks tekst in voorkomt, dat weet ik eigenlijk niet. Ik begin nooit met de idee: nu ga ik eens een woordeloze voorstelling maken. Maar je begint te werken en je schraapt en beent uit en uiteindelijk kom je tot de conclusie: het beeld is sterker op zich – beeld en geluid, om precies te zijn. Misschien communiceren ►

beeld en geluid directer dan tekst - tekst moet je decoderen, vereist een cerebrale omweg. Beeld en geluid worden directer in je systeem geplugd. Ik ga zelf niet naar het theater of de bioscoop om na te denken. Ik wil een klap in mijn gezicht. Het nadenken begint idealiter pas als je de zaal verlaat.

In 'Golem' staan ook twee dansers op scène. Een bewuste keuze om met hen te werken in plaats van met klassiek geschoolde acteurs?

T.R.: Ik werk graag met acteurs, dansers én amateurs - de combinatie van hun verschillende energieën fascineert me. Dat heeft te maken met de mentale wereld die ik probeer vorm te geven. Zo is dans een abstracter medium dan theater. Tarkovsky zegt ergens: "In my view poetic reasoning is closer to the laws by which thought develops, and thus to life itself, than is the logic of traditional drama." Onze hersenen werken niet op een narratieve manier, zo zitten wij niet in elkaar. We zitten vol fouten en flashbacks, déjà-vu's en onredelijke angsten, dromen en trauma's, intuïties en associaties. Dansers helpen me om die wereld vorm te geven.

"Op een ochtend stond broeder Benedikt bij zonsopgang zijn vingernagels te knippen in de abdijtuin. Dat was een vruchtbare dag."

Wat zijn je voornaamste inspiratiebronnen?

T.R.: Dat is voor elk werk heel verschillend. In de aanloop naar 'Golem' heb ik veel science-fiction gezien en gelezen. Verder is het werk van Tom McCarthy, Jan Svankmaier, Carsten Nicolai en Thomas Metzinger belangrijk geweest. Maar veel hangt van toeval af. Ik kom net terug uit de abdij van Westmalle, waar ik het scenario ben gaan schrijven. Op een ochtend stond broeder Benedikt bij zonsopgang zijn vingernagels te knippen in de abdijtuin. Dat was een vruchtbare dag.

Spel, scenografie, licht en geluid: elk van die elementen zijn quasi evenwaardig in jouw voorstellingen. Hoe ga je te werk om een dergelijke creatie vorm te geven?

T.R.: Ik geloof door aan elk element evenveel aandacht te besteden. Door met mensen te werken die diezelfde aandacht delen. Door te kijken en luisteren naar wat zij aanbieden en daarop te reageren. Het is een intuïtief proces van actie en reactie, van het wit blad papier tot aan de première.

Thomas Ryckewaert
Golem

Vóór Thomas Ryckewaert in 2006 zijn acteursopleiding aan het Herman Teirlinck Instituut voltooide, studeerde hij biologie en filosofie. Vandaag voedt die wetenschappelijke achtergrond zijn voorstellingen. Als een onderzoeker gaat hij te werk en boetseert hij zijn bevindingen tot beeldend, haast filmisch theater. Zijn nieuwe creatie 'Golem', een coproductie van deSingel, gaat over de mens en diens oeroude ambitie om zijn gelijke te scheppen uit levenloze materie.

met Tina Breiova, Efrat Galai, Rosie Sommers, Jef Stevens, Kurt Vandendriessche scenografie Erki De Vries licht Giacomo Gorini geluid Senjan Jansen kostuum Andrea Kränzlin

productie Wolff vzw / Hiros coproductie deSingel Internationale Kunstcampus, Kaaitheater (Brussel), Kunstencentrum Vooruit (Gent), TAKT Dommelhof (Neerpelt), Platform 0090 (Antwerpen)

vr 9, za 10 dec 2016

20 uur / Theaterstudio

€ 18 (basis) / € 14 (-25/65+) / € 8 (-19 jaar)

desingel.be/dans

made in
deSingel

